

Gabaliņš dvēsele

Henrika Andersone

No zviedru valodas tulkojusi **Inga Mežaraupe**

Vāku ilustrējusi **Rūta Briede**

Liels un mazs, 2022

ISBN: 9789934574795

Sinopse

Grāmata ir piecpadsmitgadīgas meitenes stāsts par noslēpumaino pirmo mīlestību. Šīs jūtas apvieno gan risku un izaicinājumu, jo viņas puisim, bārenim Likam, ir slikta slava un dīvaina uzvedība, gan patiesu romantiku. Meitene it kā dzīvo divu personu – īstās Mirielas un iedomātās Jūlijas dzīvi. Gan šī mīlestība, gan centieni palīdzēt smagi slimajam brālītim ar suģestijas palīdzību, un visbeidzot bīstamais mēģinājums to veikt, noticot Lika piedāvātajiem maģijas paņēmieniem, satricina viņas dzīvi līdz pašiem dziļumiem. Sarunās ar skolotāju viņa mēģina noskaidrot urdošos jautājumus par dvēseli, nesaprotamiem spēkiem, labo un ļauno, un mācās pusaudziski naivos jautājumus noformulēt, lai varbūt kādreiz atrastu uz tiem atbildes. Skolotājs viņai atklāj arī līdz šim meitenei nezināmu vēstures patiesību – par holokaustu un cilvēkiem, kas pašizliedzīgi glābuši bērnus no nāves, un neļauj aiziet bojā Likam.

Grāmata piemērota pusaudžiem un jauniešiem (15+)

„Gabaliņš dvēsele” tulkošana latviešu valodā un izdošana ir daļa no izdevniecības „Liels un mazs” projekta „Bērnu Eiropa”, kas saņēmis finansējumu ES programmā „Radošā Eiropa”, to atbalstījis arī Valsts kultūrkapitāla fonds.

Noklausies fragmentu no grāmatas teātra apvienības KVADRIFRONS aktieru izpildījumā [šeit!](#)

Par autoriem:

Henrika Andersone (*Henrika Andersson*, 1965) ir Somijas zviedru rakstniece, dzīvo Helsinkos un raksta grāmatas zviedru valodā. Viņa prasmīgi izmanto gan psiholoģiskās prozas, gan fantāzijas literatūras paņēmienus, atklāj krīzi meitenes emocionālajā dzīvē un viņas izaugsmes drāmu. Grāmata ar mākslas patiesības spēku veicina jauniešos emocionālo stāvokļu analīzes prasmi un atbildību attiecībās. Rakstniece jau pazīstama latviešu lasītājiem ar pusaudžiem veltīto darbu „Emma Glorija un sarkanā ligu grāmata”, kas 2014. gadā saņēma Starptautisko Jāņa Baltvilka balvu („Liels un mazs”, tulkojusi Mudīte Treimane). Grāmata „Gabaliņš dvēseles” 2015. gadā ir saņēmusi Zviedrijas literatūras biedrības Somijā balvu.

Rakstniece studējusi Helsinku Teātra akadēmijā, arī Francijas Nacionālajā teātra akadēmijā – viņa ir gan aktrise filmās, teātrī un TV, gan scenāriju un lugu autore, pasniedz radošo rakstīšanu un jau kopš 2005. gada Somijā labi pazīstama ar stāstiem bērniem un pusaudžiem.

Šajā videosīžetā Henrika Andersone angļu valodā stāsta par lasīšanas nozīmīgumu un savu mīļāko grāmatu – pašas slavenākās Somijas zviedru rakstnieces Tūves Jānsones „Vasaras grāmatu”, kas 2005. gadā Daces Deniņas tulkojumā izdota arī latviešu valodā: <https://www.youtube.com/watch?v=6VbwIVMT73M>

Inga Mežaraupe (1969) tulko no dāņu un mazliet arī no zviedru valodas. Tulkoto autoru vidū ir tik dažādi rakstnieki kā Pēters Hēgs, Ole Lunds Kirkegors, Jergens Francs Jākobsens, Kirstena Torupa, Karena Bliksena, Sērens Kirkegors un Patriks Svensons. Tulkotāja saņēmusi Latvijas Literatūras gada balvu, ilgus gadus tulkojusi arī populārzinātnisko žurnālu „Ilustrētā Zinātne”.

Kā tu kļuvi par tulkotāju?

Tas sanāca netišām. Pēc studijām LU Filoloģijas fakultātē aizbraucu uz Dāniju pieskatīt divpadsmitgadīgu meiteni. Tur iemācījos dāņu valodu, un aiz garlaicības sāku tulkot bērnu grāmatiņas. Tolaik nezināju, ka esmu sākusi ar pašu grūtāko.

Kā tu izvēlējies valodas, no kurām tulko?

Dāņu valoda tāpat atnāca pati no sevis. Zviedru valoda ir ļoti radniecīga dāņu valodai, līdzība ir gandrīz kā latviešu un latgaliešu valodai. No zviedru valodas sāku tulkot, kad iemācījos labāk saklausīt tās plūdumu un ritmu.

Kas tev visvairāk patīk, tulkojot bērnu grāmatas?

Bērnu un jauniešu valoda ir tā valodas daļa, kas mainās visstraujāk, un šī attīstība ienāk viņiem domātajās grāmatās. Man ir ļoti interesanti spēlēties ar to. Skandināvu bērnu grāmatu autori lielākoties lieto precīzu, neizpušķotu valodu, un arī tas man patīk.

Kas bija visgrūtākais, tulkojot šo grāmatu? Kam bija īpaši jāpievērš uzmanība?

„Gabaliņš dvēseles” ir sarakstīts Somijas zviedru valodā, kas nedaudz atšķiras no Zviedrijas zviedru valodas, tāpēc vārdu nozīmes pārbaudīju biežāk nekā parasti. Turklāt grāmatas darbība notiek Francijā, un man bija iespēja kopā ar galveno varoni pabrīnīties par lietām, kas Francijā notiek citādi nekā Ziemeļvalstīs.

UZDEVUMI UN AKTIVITĀTES

Ierosmes darbam ar grāmatu sagatavotas kopā ar Pusaudžu un jauniešu psihoterapijas centra vadītāju Nilu Konstantinovu.

Psihoterapeita Nila Konstantinova komentārs:

Romāns „Gabaliņš dvēseles” vēsta par pusaugu meiteni, kura saskaras ar jaunākā brāļa smago slimību un postošajām sekām, ko šī traģēdija atstāj ģimenē. Vienlaikus meitene piedzīvo pirmo romantisko aizraušanos un nododas mēģinājumiem atrast savu patieso identitāti.

Romānā dažviet atainotas vardarbīgas epizodes ar dzīvniekiem un kulta rituāli, kurus piekopj Liks – problemātisks jauniešs, kurš kļūst par galvenās varones Mirielas romantisko aizraušanos. Romāna varoņi arī risina maģiska satura jautājumus par prāta iespējām mainīt notikumu gaitu, dvēseļu sastapšanos citās dimensijās un dažādu garīgu spēku ietekmi uz cilvēku dzīvi.

Pusaudža vecums ir laiks, kad cilvēku intensīvi var nodarbināt garīga satura jautājumi. Tas saistīts ar smadzeņu attīstību, kuras tikai pusaudža vecumā iegūst spēju konceptualizēt aizvien sarežģītākus jautājumus un veidot abstrakcijas. Tāpat arī šajā vecumā visbiežāk pusaudži pirmoreiz sāk pa īstam apzināties un novērtēt paši savu mirstīgumu, un tas nereti var radīt paaugstinātu trauksmi, bailes vai izteiktu interesi par spoku stāstiem, šausmu filmām, ekstrasensorām spējām u.tml. Reizēm šī jauniešu interese un mēģinājumi iegūt atbildes uz eksistenciāliem jautājumiem rod izpausmi dažādās riskantās aktivitātēs vai rituālās, maģiskās darbībās. Šīs darbības jauniešiem var sniegt kontroles sajūtu pār notikumiem, kurus nav viņu spēkos ietekmēt, kā arī piederības sajūtu kādai lielākai, mistiskai kopībai.

Visbiežāk šīs jauniešu aktivitātes izpaužas relatīvi nevainīgi – gariņu saukšana vai piķa dāmas parādīšanās spogulī ir daži populāri piemēri. Tik vardarbīgas vai riskantas rituālās izpausmes, kādas veic Liks, reālajā dzīvē, par laimi, ir reti sastopamas. Šādus riskus varētu samazināt atklātas un konstruktīvas pieaugušo sarunas ar pusaudžiem par eksistenciāliem jautājumiem, kas viņus nodarbina.

Pētniecisks uzdevums „Mans otrais Es”

Stāstā Miriela noteiktos brīžos pārtop Jūlijā – meitenē, kas reizē ir gan viņa pati, gan arī šķiet cilvēks ar pilnīgi citām īpašībām, cita persona.

Arī katram no mums piemīt dažādas personības puses. Kādas personības iezīmes var būt vairāk izteiktas, bet citas – parādīties tikai noteiktos apstākļos. Piemēram, mēs ikdienā varam būt ļoti apdomīgi, bet, satiekoties ar draugiem, reizēm varam rīkoties pārdroši un pat izdarīt lietas, kuras vēlāk nožēlojam. Dažreiz cilvēkā mīt tik dažādas personības daļas, ka var būt grūti izšķirt, kura tad ir patiesā.

1. Sadali lapu divās daļās. Vienā pusē uzraksti savu īsto vārdu, otrā – izdomā savu otru personību un dod tai vārdu.
2. Zem sava vārda uzraksti īpašības, kuras tev parasti piemīt un kuras apkārtējie cilvēki tevī visbiežāk pamana.
3. Zem otras personības vārda saraksti īpašības, kuras reizēm vai reti tevī parādās un par kurām apkārtējie varbūt nemaz nenojauš. Tās var būt arī īpašības, kuru tev šobrīd nav, bet kuras tu vēlētos iegūt.
4. Iztēlojies, ka šīs divas personas satiekas. Vai viņas būtu draudzīgas vai pārāk atšķirīgas, lai saprastos? Pastāsti, kam būtu jānotiek, lai tās satiktos un sadraudzētos. Vispirms spēles vadītājs vārdu pasaka lēni, pa skaņām (starp skaņām jāietur neliela pauze). Pēc tam lūdz bērnu atminēt izrunāto vārdu. Ja bērns nevar atminēt, tad vārdu vēlreiz atkārto pa skaņām un pasaka priekšā.

Saruna „Neredzamās saites”

1. Mirielai šķiet, ka viņa spēj palīdzēt savam brālītim ar kādu neredzamu spēku. It kā starp viņu un brāli pastāvētu īpaša, mistiska saikne, kas ļauj nonākt kontaktā arī tad, ja fiziski viņi neatrodas vienā telpā vai vietā. Pārrunājiet: vai jūs ticat, ka ir iespējama īpaša saikne starp diviem cilvēkiem, kas nav atkarīga no fiziskās atrašanās vietas?
2. Notikumiem attīstoties, Miriamas un Bena īpašā saikne kļūst aizvien vājāka, un meitenei šķiet, ka viņa vairs nespēj sasniegt savu brāli un palīdzēt viņam. Pārrunājiet: kā jums šķiet, kādēļ tā? Kas var vājināt tuvu cilvēku spēju sajūst vienam otru?
3. Pārrunājiet: vai jums ir gadījies pieredzēt sajūtu, ka jūs zināt, nojaušat vai kā īpaši sajūtat kāda cita cilvēka dzīves notikumus? Varbūt jums ir šķitis, ka spējat palīdzēt otram ar savām domām, piemēram, nomierināt vai mazināt sāpes? Burts ir zīme, ar ko apzīmē noteiktu valodas skaņu. Burti ir ļoti dažādi – lieli, mazi, drukāti, rakstīti. Lai iemācītos lasīt un rakstīt, tie visi jāzina, bet dažreiz tas nav tik viegli, tāpēc vajadzīgi palīgi.

Viedokļu salīdzināšanas nodarbība „Kas notiek pēc tam?”

Stāsta noslēgumā Miriela nonāk vietā, kur atrodas Lika mirušais brālis. Daudzi cilvēki noraidītu iespēju, ka pēc nāves mēs kādā veidā varētu turpināt eksistēt. Viņi norādītu arī uz to, ka pēcnāves eksistencei nav nekādu zinātnisku pierādījumu. Tomēr daudzi citi tic, ka viņi kādā veidā turpinās eksistēt pēc nāves. Arī praktiski visas pasaules reliģijas sniedz kādu priekšstatu par pēcnāves eksistenci. Katram no mums, protams, var būt sava pārlicība, tomēr jautājums, kas notiek pēc nāves, ir ļoti intrigējošs un vismaz kādreiz dzīvē nodarbina katru no mums.

1. Skolotājs (nodarbības vadītājs) izdala jauniešiem līmlapiņas un aicina īsi uzrakstīt uz lapiņas savu viedokli par pēcnāves dzīvi (piemēram, „Tādas nav”, „Neesmu drošs” vai „Cilvēki pārdzimst”). Jānodrošina, lai katrs varētu uzrakstīt savu atbildi, citiem neredzot.
2. Savāciet lapiņas un sajauciet tās, lai atbildes nebūtu identificējamas.
3. Uzvelciet uz sienas vai tāfeles līnijas, sadalot to vairākās daļās. Nolasiet atbildes no lapiņām vai aiciniet kādu no dalībniekiem to izdarīt un sargrupējiet lapiņas pēc līdzības. Piemēram, pēcnāves dzīves nav, reinkarnācija, paradīze un elle, u.tml.
4. Pārrunājiet, cik atšķirīgu pārlicību ir jūsu grupā.
5. Sadaliet jauniešus mazākās grupās, lai katrai atbilžu sadaļai ir viena grupa (nav būtiski, kurā grupā ir kurš jauniešs). Dodiet katrai grupai laiku savā starpā izrunāt, kādas pārlicības raksturīgas šai grupai, kas tās ietekmējis, kā arī padomāt iespējamus pretargumentus. Tad katra grupa prezentē savas atbildes, pārējie var iesaistīties diskusijā.

Brīvdabas uzdevums „Dabas ēters”

Stāsta varoņi ir atklājuši sevī spēju sazināties veidos, kas nav no malas sataustāmi vai saredzami. Tas var likties mistiski vai arī tā var būt tīrākā ilūzija. Taču interesanti, ka dabā pastāv daudzi sazināšanās veidi, kurus zinātnieki atklājuši tikai nesen vai joprojām turpina pētīt. Piemēram, izrādās, ka koki sazinās savā starpā un brīdina cits citu par briesmām, ja, piemēram, kādā kokā iemetušies kaitēklis. Arī citi augi dod signālus un, iespējams, reaģē uz pieskārieniem un cilvēka klātbūtni.

Pastaigājoties brīvā dabā, pamēģiniet, vai jums izdodas uztvert dabas signālus.

1. Izklīstiet pa vienam un lēnām staigājiet pa norādīto teritoriju. (Teritorijai jābūt pietiekami plašai un, vēlams, jauniešiem svešai. Tas var būt kāds liels parks vai meža nostūris.)
2. Kad esat minūtes 10 staigājuši, mēģiniet pievērst uzmanību apkārtējiem dabas objektiem. Piemēram, puķēm, kokiem, zemē nobirusām lapām u.c.
3. Izvēlieties kādu no šiem objektiem, kurš jums kādā veidā liekas interesants vai īpašs. Tā var būt zīle, akmentiņš, čiekurs vai zars, bet, ja tas ir kas tāds, ko nevar paņemt rokā, piemēram, viss koks, tad nofotografējiet to.
4. Izdomājiet stāstiņu par šo objektu: kā to sauc, kā tas šeit nokļuvis, ko tam patīk darīt, kas nepatīk un nepadodas, kas ar to notiks turpmāk u.tml.

5. Sapulcējieties kopā, parādiet citiem objektu un izstāstiet šo stāstu.

Šim uzdevumam var būt vairākas variācijas. Jaunieši savu objektu var atrast brīvdienās un atvest uz skolu vai arī parādīt uzņemto fotogrāfiju. Ja nav tik daudz laika, lai veiktu visu uzdevumu pilnībā, var atrast savus objektus un pavadīt ar tiem 1 klusuma minūti. Tāpat arī savam dabas objektam var uzdot kādu jautājumu vai uzticēt sāpi.